

Sant Basili el Gran, *Als joves, sobre la utilitat de la literatura grega*

SANT BASILI EL GRAN, *Als joves, sobre la utilitat de la literatura grega*. Edició preparada per Josep O'Callaghan: Barcelona, Fundació Bernat Metge (Escriptors grecs 231), 1985

I. Hi ha molts motius que m'inviten, joves, a donar-vos, aquests consells que crec que són els millors i que –n'estic ben convençut– us han d'aprofitar, si els accepteu. Car, per una part, tenir l'edat que tinc, i, per altra, la pràctica adquirida en nombrosos assumptes, i, a més, haver participat profitosament en les alternants vicissituds que tot ho palesen, m'ha familiaritzat amb les coses humanes, de faisó que fins i tot puc ensenyar el camí més segur als qui fa poc que heu iniciat la vida. A més, després dels vostres pares, sóc el més proper a vosaltres per parentiu de naturalesa, fins i tot que no us professo menys afecte que ells. I crec que vosaltres –si no interpreto equivocadament els vostres sentiments– en fixar en mi la vostra mirada, no enyoreu els vostres progenitors. Si, doncs, rebeu amb bona voluntat aquestes paraules, pertanyereu a la segona classe d'aquells els quals Hesíode lloa; altrament ja no us adreçaré cap impertinència més. Vosaltres, però, podreu recordar –és clar– aquelles seves expressions: El millor de tots és aquell que es fa càrrec dels seus deures; assenyat és aquell que segueix les indicacions dels altres; aquell que, al contrari, no és propens a cap de les dues alternatives, és un inútil total. I no us estranyeu del fet que, tenint vosaltres tracte a diari amb els mestres i estant relacionats amb els homes eminents de l'antiguitat mitjançant els llibres que ens deixaren, jo us digui que de la meva collita he fet madurar quelcom que us ha de resultar més profitós. Això és precisament el que us vinc a aconsellar: atès que heu lliurat –per a dir-ho així– a aquests homes els timons de les vostres intel·ligències, com si fossin els d'una barca, no convé que sempre us deixeu acompanyar per ells on us vulguin portar, ans havent rebut allò que és beneficiós, sapigueu també allò de què convé prescindir. Quines són aquestes coses i com les discernirem, això és el que us declararé començant en aquest fet.

II. Nosaltres, joves, pressuposem que aquesta vida humana no té cap valor. Generalment no tenim per un bé, ni donem el nom de tal a allò que ens procura utilitat només fins el moment d'ara. Així doncs, ni l'esplendor dels avantpassats, ni el vigor corporal, ni la bellesa, ni la plantositat, ni els honors de tot el món, ni la mateixa reialesa, ni res humà encara que algú ho declari, no ho considerem gran ni desitjable, ni clavem els ulls en aquells que ho tenen, sinó que anem més lluny amb l'esperança i tot ho fem com preparació per a l'altra vida. Diem que hem d'estimar i desitjar amb tot l'esforç les coses conduents a aquesta vida, i les que no ens hi porten, menysprear-les com de cap valor. Escatir quina és aquesta vida, on i com la viurem és ultrapassar el nostre objectiu d'ara, i escoltar-lo és més propi d'oients més grans que no pas vosaltres. Potser us ho declararia suficientment dient només això: si hom reunís ensems i amuntegués en la seva intel·ligència tota la felicitat

des que els homes existeixen, trobaria que ni tan sols arriba a una mínima porció d'aquells béns; en dignitat, en canvi, tots els d'aquí disten del més petit d'allí més que l'ombra i el somni s'aparten de la realitat. Més encara –per emprar un exemple més adient–, en el grau que l'ànima és més preciosa que tot allò que pertany al cos, d'aquest mateix grau és la diferència entre les dues vides.

A aquesta convicció ens porten les Sagrades Escripures instruint-nos per mitjà dels seus misteris. Però mentre que per l'edat no podem penetrar les profunditats del seu sentit, aleshores podem exercitar la vista de l'ànima en altres matèries no del tot diverses, com entre ombres i miralls, imitant els qui s'ocupen en les maniobres militars. Els qui les fan havent-se preparat en la destresa dels gestos i la dansa, de fet en la lluita s'aprofiten del fruit de llur educació. I convé que considerem que a nosaltres també ens espera un combat més dur que totes les altres conteses i que, d'acord amb les pròpies possibilitats, hem d'adreçar totes les nostres accions i sofriments a la seva preparació. Així hem de tractar els poetes, els historiadors, els oradors i tots aquells dels quals ens pot provenir alguna utilitat per a la formació de l'ànima. Doncs bé, tal com els tintorers en primer lloc disposen amb determinades preparacions la superfície que ha de rebre la tintura, i després l'acoloreixen de tint purpuri o d'un altre qualsevol, així també nosaltres, si cal que ens romangui indeleble tota la vida l'esplendor de la virtut, iniciats en aquests assaigs de preparació exterior, arribarem a comprendre els sagrats i inefables ensenyaments i, acostumats a guaitar el sol dintre de l'aigua, després fixarem directament la nostra mirada en la seva llum.

III. I si hi ha alguna similitud entre aquestes dues menes d'escrits, ens podrà ser útil la coneixença d'ambdós, i, si no, almenys no serà pas poca cosa esbrinar la diferència amb una mútua confrontació, per tal de confirmar el més bo. Ara bé, ¿amb què es podria comparar cadascuna de les dues matèries per tal d'aconseguir una imatge adient? Certament, tal com la virtut pròpia de l'arbre és estar reblert de fruit madur, però les fulles que balancegen a les branques augmenten el seu ornat, de la mateixa manera el fruit primordial per a l'ànima és la veritat, i tanmateix no és desagradable estar revestit de saviesa pagana, com certes fulles que protegeixen el fruit i el fan tempestiu. I així es conta d'aquell excepcional Moisès, del qui sobressurt el nom de savi entre tots els homes, que després d'haver exercitat la seva intel·ligència en les ciències egípcies, donà el pas a la contemplació de l'Ésser. I en mode semblant –encara que en temps posteriors– diuen d'aquell savi Daniel que solament després d'aprendre la ciència dels caldeus, s'aplicà als ensenyaments divins.

IV. Ja ha quedat suficientment clar que aquests coneixements pagans no són res inútil per a l'ànima; resta, però, per exposar com els heu d'usar...

(...)

X. Ara bé, tot això ho aprendrem potser millor en els nostres llibres; però ara, tracem de moment un esbós de la virtut amb els ensenyaments pagans. Puix que als qui arpleguen curiosament de cada cosa el que els pot aprofitar, succeeix com als grans rius, als quals de totes parts provenen naturalment acreixements de cabal. Doncs, no convé creure que afegir una mica a una altra, ho tingués el poeta com encertat només amb referència a l'augment de diner, sense incloure les altres experiències. Bias digué al seu fill que havia d'anar-se'n a Egipte, com resposta a què havia de fer per a complaure'l al màxim: –«Prepara't viàtic per a la vellesa», entenent per viàtic la virtut, encara que la circumscrivia a límits ben reduïts, puix que delimitava la seva utilitat a la vida humana. Jo, de part meva, encara que em parlin de Títonos o d'Argatoni o del nostre vellíssim Matusalem –que diuen visqué nou-cents setanta anys–, encara que mesuri tot el temps passat des que els homes existeixen, em riuré de tot, com de puerilitats, ja que adreço la vista vers aquella llarga i eterna vida, de la qual no podem amb la imaginació copsar cap termini, com tampoc fixar fi a l'ànima immortal. Davant de la qual, us aconsellaria d'adquirir tots els viàtics, no deixant –com diu el proverbi– pedra per moure, de tot arreu d'on us poguéssiu provenir alguna utilitat per a ella. Ni perquè això sigui difícil i requereixi esforç, hem de retrocedir, sinó que, tenint present el qui aconsellava que cadascú escollís la vida millor, i que amb el costum se li tornaria suau, cal que emprenguem el camí millor. Car seria indecorós que havent descurat el temps present, després sospiréssim pel passat, quan l'única solució que aleshores tindrem serà la nostra pròpia aflicció.

Jo, doncs, us he parlat ara de tot allò que crec que és molt útil: de la resta us n'aniré parlant durant tota la vida. Vosaltres, de les tres menes de malalts que hi ha, no decidíssiu pas d'assemblar-vos a l'incurable, ni permeteu que la malaltia de l'ànima recordi la dels qui estan destrempejats en el cos. Ja que els qui tenen petites afeccions van a cal metge; els qui estan impossibilitats per malalties més greus, criden el metge a llur casa; els qui, però, es troben prostrats en un punt incurable de malenconia, quan arriba, ni tan sols el reben. No caiguen ara vosaltres en això, i no rebutgeu les raons oportunes.